

Theoloog Harry Mintjes over de islam in Pakistan

Een moslimse 'feministische theologie' op komst?

"Voorstellingen van de Moslimse vrouwenwereld als een wereld van harem, sluier en exotische slavernij waaronder vrouwen machteloos wegwijnen zijn een volstrekte karikatuur", schrijft Harry Mintjes in het zojuist verschenen boek "Vrouwen, religie en macht". "De recente stroom van literatuur over moslimse vrouwen tekent een vrouwenwereld die minder introvert en eenzijdig is en meer speelruimte biedt dan lang gedacht werd." Hij illustreert dit met een beschrijving van ontwikkelingen in Pakistan waar sinds de militaire staatsgreep van 1977 een proces van islamitisering is ingezet. Als de religieuze leiders hun zin krijgen, dan wordt de klok teruggedraaid naar vóór de Bhutto-periode, waarin de vrouwenbeweging kansen kreeg. Maar zal dat nog lukken? Harry Mintjes betwijfelt dat. Hij ziet eerder een moslimse "feministische theologie" aankomen.

Van 1977 tot 1983 heeft drs. Mintjes in Pakistan gewerkt als missionair predikant, nadat hij aan de VU theologie, Islam en semitische talen studeerde. Aan de Theologische Faculteit van de VU doet hij thans onderzoek naar het proces van islamisering in Pakistan. Zijn artikel in het boek "Vrouwen, religie en macht" is gebaseerd op een onderzoek dat hij tijdens zijn verblijf in Pakistan verrichtte en waarover hij vorig jaar uitgebreider publiceerde in al-Mushir (Christian Study Centre, Rawalpindi).

In zijn waarneming van oorzaak en gevolg is het niet zo dat de opleving van de islam de positie van de vrouw weer in discussie bracht in Pakistan. "Het is eerder zo dat de als uiterst bedreigend ervaren veranderingen in de positie van de vrouw in belangrijke mate de opleving van de islam veroorzaakt hebben", schrijft hij. Een reactieverschijnsel dus op een proces dat aan de gang is. "Het fundamentalisme mag dan tijdelijk de wind in de zeilen hebben, het lijkt niet creatief genoeg om blijvend de boventoon te voeren. Het speelt in op bestaande frustraties maar draagt geen werkelijke oplossingen aan, omdat het zich niet genoeg realiseert dat de moslimse wereld deel uitmaakt van de grotere wereld van het moderne industriële tijdperk."

Purdah

Voor hij in zijn artikel schetst wat er sinds 1977 gebeurde nadat de coup van Zia ul-Haq op 5 juli een eind maakte aan de Bhutto-periode, die gekenmerkt werd door een emancipatiebe-

leid, geeft Mintjes een beschrijving van de scherpe afbakening van rollen op basis van sekse in de Pakistaanse samenleving, die bekend staat onder de naam "purdah". Wat is dat?

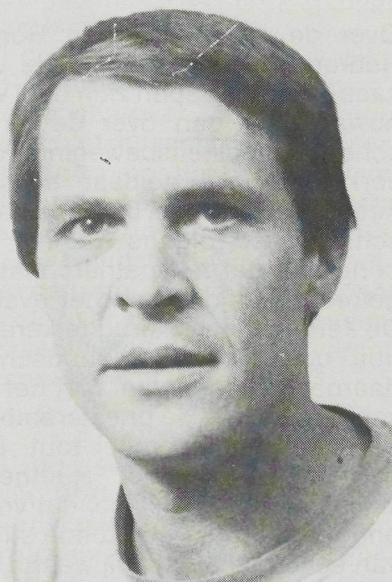
Mintjes: "De mannen- en vrouwenwereld zijn in hoge mate gescheiden. Een vrouw verwerft status en respect door te beantwoorden aan de rol die traditioneel van haar verwacht wordt: een goede huisvrouw zijn en moeder van vele kinderen, bij voorkeur zonen. Doorbreking van het gevestigde rollenpatroon staat haaks op het heersende ethos. Activiteiten buiten de deur stellen vrouwen maar bloot aan verleidingen die de eer van de familie op het spel zetten. (...) Ook voor mannen houden de regels van purdah beperkingen in, maar de meeste restric-

ties van beweging, kleding en gedrag worden aan vrouwen opgelegd.

De strengste vorm van purdah komt vooral onder de stedelijke middenklassen voor. Toch is purdah, in mildere vormen, kenmerkend voor de hele samenleving. Juist op het punt van de rol en de positie van de vrouw is sprake van een harde kern van normen en waarden die men in alle lagen van de bevolking aantreft, zowel in de stad als op het platteland, ongeacht streek, economische klasse en "sekte". (...) Emancipatieprogramma's stuiten dan ook op felle weerstand in de Pakistaanse samenleving. Er bestaan ernstige bezwaren tegen geboortebepaling en tegen onderwijs en werkgelegenheid voor vrouwen, drie terreinen die in vrouwenstudies nu juist cruciaal geacht worden voor elk serieus programma van emancipatie. Een recente enquête wees uit dat slechts vijftig procent van de bevolking formeel onderwijs aan vrouwen toejuicht.

Degenen die zich tegen onderwijs voor vrouwen verzetten als onnodig en ongewenst doen dat niet omdat zij vrouwen dom vinden. Ze zijn bang dat onderwijs de dochters eigennuttig maakt, zodat zij hun ingetogenheid opgeven, hun ouders niet langer gehoorzaam zijn, vulgaire blaadjes gaan lezen, geen goede huisvrouwen worden en moeilijk aan de man te brengen zijn.

Vrouwen laten werken stuit op nog ernstiger bezwaren. Een werkende vrouw draagt het stigma van losbandigheid en/of armoede. Zij brengt de familie in opspraak en tast de eer aan van haar man of naaste mannelijke

Drs. Harry Mintjes